

ŠTYRI OTÁZKY R. RORTYMU

písané pre K&K

EGON GÁL: Don Hazen v predslove k Lakoffovej knihe *Nemyslite na slona* (*Don't Think of An Elephant*) napísal: „Američania zistili, že žijú v krajine, kde to, čo bolo ešte pred desiatimi rokmi považované za extrém, sa dnes stalo národnou politikou.“ Ako k tomu podľa vás mohlo dôjsť?

RICHARD RORTY: Každý ľavicový intelektuál dnes v Spojených štátoch urputne premýšľa a pokúša sa prísť na to, ako dokázali republikáni dosiahnuť masívny a rýchly posun doprava, ktorý sa v súčasnosti odohráva. Ľavicové časopisy sú plné titulkov ako „Prečo nás robotníci nepočúvajú?“, „Prečo hlasujú chudobní proti svojim záujmom?“, „Prečo Kerry prehral?“, „Dokážu demokrati ešte niekedy znovu ovládnuť Kongres, alebo budú republikáni pri moci navždy?“

Nepoznám správnu odpoveď ani na jednu z týchto otázok. Znovuzvolenie Busha som však náchylný vysvetľovať rozšíreným pocitom, že vyhodíť prezidenta z úradu v čase vojny nie je správne. Myslím si, že republikánska stratégia „sme vo vojne, a preto nesmieme v polčase meniť lídrov“, fungovala veľmi dobre. Ale nedokážem pochopiť, prečo verejná mienka pokojne súhlasí s Bushovou politikou „chudobným brať a bohatým dávať“.

EGON GÁL: Napísali ste, že neteisti sa pre život v demokratickej spoločnosti hodia väčšmi než teisti. Ale prečo? Komunisti, nacionalisti a rasisti väčšinou neveria v Boha. Myslíte si, že vtedy, keď Bush vyhral voľby, bolo v Amerike viac teistov ako za Clintonovej éry?

RICHARD RORTY: Keď som to písal, súhlasil som s Deweyho poznámkou, že „nemôžem pochopiť, ako je možná realizácia demokratického ideálu ako životaschopného morálneho a spirituálneho ideálu bez toho, aby sme sa vzdali konceptu základného rozdelenia (medzi spasenými a zatratenými), o ktoré sa opiera nadprirodzené kresťanstvo.“ Deweyho pointa bola podľa mňa v tom, že kresťania, ktorí toto rozdelenie berú vážne, sa nedokážu správať k nekresťanom ako k spoluobčanom demokratického štátu – takisto ako rasisti k Židom alebo černochoch. (V súčasnej Amerike, ako aj v Južnej Afrike v čase apartheidu, sú rasisti väčšinou teisti a fundamentalisti.)

Nemyslím si, že v súčasnosti je v Spojených štátoch viac veriacich ako v deväťdesiatych rokoch, ale domnievam sa, že ich je oveľa viac ako v šesťdesiatych alebo sedemdesiatych. Náboženstvo zažilo v USA veľký „comeback“. Jeho význam je čoraz väčší, zatiaľ čo vo všetkých ostatných vyspelých demokraciách sa stále znižuje. Nemám hypotézu, ktorá by to vysvetľovala. Chcel by som to vedieť vysvetliť, ale neviem.

EGON GÁL: George Lakoff hovorí, že väčšina Američanov síce zmýšľa liberálne, ale predsa volili konzervatívcov – pretože konzervatívci rámcovali svoj diskurz morálnymi argumentmi lepšie než liberáli. Rámce definoval ako mentálne štruktúry, ktoré tvarujú náš spôsob vnímania sveta. Rámce podľa Lakoffa ovplyvňujú ciele, ktoré si stanovujeme, spôsob nášho konania a aj to, čo považujeme za dobrý alebo zlý výsledok našich činov. „V politike formujú rámce stratégie sociálnej politiky a inštitúcie, ktoré budujeme na ich realizáciu.“ Myslíte si, že v Lakoffovom stanovisku je čosi, čo hovorí, že hlavným dôvodom výhry konzervatívcov

a prehry liberálov je to, že politická súťaž nie je o faktoch, programoch alebo záujmoch, ale o rámcoch a terminológii?

RICHARD RORTY:

Súhlasím s Lakoffom v tom, že rétorika môže ľudí často priviesť k tomu, aby hlasovali proti svojim záujmom. Ale neviem, aká rétorika – aký výber rámcov, podľa Lakoffovej terminológie – pomôže demokratom presvedčiť väčšinu voličov, že Bushova administratíva nekoná v ich záujme. Demokrati majú väčšinu najlepších amerických spisovateľov, ktorí by im ochotne a nadšene pomohli dostať sa naspäť k moci, ale zdá sa, že títo spisovatelia nie sú schopní prísť s rétorikou, ktorá by zapôsobila na voličov.

EGON GÁL: Alexis de Tocqueville napísal, že neexistuje spoločnosť bez sústavy spoločných presvedčení a hodnôt. Bez spoločného súboru presvedčení môžu existovať jednotlivci – ale títo jednotlivci navzájom nespolupracujú, a bez vzájomnej spolupráce nejstuje spoločnosť. Čím môžu podľa vášho názoru prispieť liberáli k vytvoreniu spoločnej sústavy presvedčení a hodnôt v spoločnosti?

RICHARD RORTY: V rokoch 1933–1980 zdieľali Američania čosi podobné tomu, čo Dewey nazval „demokratický ideál ako morálny a spirituálny ideál“. S výnimkou bielych rasistov, ktorí odmietali akceptovať černochoch ako seberovných, vnímali Američania krajinu ako morálne spoločenstvo. Tento dojem sa postupne stratil za Reagana, keď sa ekonomická nerovnosť postupne viac a viac prehlbovala. Nevie, ako by mohli liberálni Američania znovu obnoviť počet spoločenstva z čias pred Reaganom. Rád by som to vedel. Všetci sa zhodnú na tom, že tón americkej verejnej diskusie sa v posledných desaťročiach výrazne zmenil. Čiastočne to možno pripísať ponížujúcemu tónu, s ktorým republikáni úmyselne prišli (ako napríklad v pokusoch stanice Fox Network pošpiniť a zhodiť Kerryho vojenské skúsenosti). Nedokážem však vysvetliť, prečo bola táto stratégia taká úspešná.

Z anglického originálu preložil Juraj Gyarfáš